

Олексій Володимирович МАНИК,

*старший викладач кафедри кримінального процесу
та організації досудового слідства факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4384-1219>*

Ірина Анатоліївна Маник,

*заступник начальника ВП – начальник СВ ВП №2 ХРУП № 2
ГУНП в Харківській області;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2269-6232>*

ОСНОВНІ ВЛАСТИВОСТІ ДОКАЗІВ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ПРИ ЇХ ОЦІНЦІ МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ СУДОМ

Кількість воєнних злочинів, що вчиняються на території України у зв'язку із агресією російської федерації зростає із кожним днем. Зокрема, за даними Офісу Генерального прокурора України, станом на 29 жовтня 2022 року було зареєстровано 62121 злочинів проти України, у тому числі 42832 злочинів агресії та воєнних злочинів і 18622 злочинів проти національної безпеки [1, с. 11]. На теперішній час основний тягар розслідування та збирання доказів за фактом міжнародних (здебільшого воєнних) злочинів російської федерації покладається на національні органи досудового розслідування, а розгляд справ, відповідно, на національні судові органи. Хоча на територію України було делеговано слідчих Канцелярії Прокурора Міжнародного кримінального суду, зрозуміло що їх кількість є неостаточною для розслідування всього об'єму міжнародних злочинів. Проте, певна їх частина, де суб'єктами їх вчинення є вище воєнне та політичне керівництво країни-агресора все ж таки підлягатиме розгляду саме Міжнародним кримінальним судом та докази, які вже сьогодні збираються національними органами досудового розслідування у подальшому будуть передаватись (а частина вже передається) через Прокурора Міжнародного кримінального суду власне до цієї судової установи. Тому вже на стадії їх збирання постає необхідність додержання вимог, що висувуються Міжнародним кримінальним судом до доказів злочинів для їх прийнятності у подальших судових процесах. Слід наголосити, що підхід Міжнародного кримінального суду у цьому питанні дещо різниться від традиційного для національної правової системи уявлення про належність, допустимість і достовірність доказів у кримінальному судочинстві. Тому розглянемо основні положення щодо властивостей доказів, що склалися у Міжнародного кримінального суду.

Релевантність, доказова сила та вагомість доказів. Релевантність доказова сила та вагомість є фундаментальними властивостями доказів, на основі які Міжнародний кримінальний суд, встановлює доведеність фактів сторонами справи відповідно до стандартів судочинства.

Докази вважаються *релевантними*, коли вони безпосередньо стосуються справи, яка перебуває на розгляді суду. Якщо доказ є релевантним, то його використовують для оцінки особистої відповідальності обвинуваченого [2].

Доказова сила доказів визначається відповідно до рівня, за яким той чи інший доказ доводить щось у справі. Доказова сила також визначається згідно з критеріями, які характеризують невід'ємні якості доказу [3].

Вагомість доказу є якісною оцінкою доказів та характеризується відносною важливістю, яка надається доказу. Вагомість є суб'єктивним критерієм, що залежить від дійсної якості та характеристик доказу, а також від кількості та якості інших наявних доказів того ж факту. Наприклад, оригінальний відеозапис низької якості, буде мати меншу вагу, ніж показання свідка-очевидця нападу, за умови, що слова свідка вважаються надійними та достовірними. Задля оцінки вагомості доказу суд розглядає його загальні характеристики (наприклад, чи був він автоматично створений за допомогою технологій або ж особою, що зацікавлена у результатах судового процесу), включаючи те, чи є доказ прямим чи непрямим та, частково, чи є даний доказ опосередкованим свідченням. Менша вага може надаватися показанням свідків, що не були представлені суду особисто, адже такі показання не стали предметом перехресного допиту і не давалися під присягою [3].

Надійність, достовірність та точність доказів як критерії вагомості.

Надійність встановлюється при дослідженні походження доказу: чи є джерело доказу надійним, чи не було мотивації дати неправдиві або неточні докази? Достовірність характеризується тим, чи заслуговують такі докази на довіру. Точність характеризується ступенем чіткості доказової інформації (наприклад, при зазначенні осіб чи дат). На вагомість доказу може також вказувати логічність та несуперечливість документа[4].

Посібник з підготовки звітів щодо катувань, виданий Центром з прав людини Університету Есекса, описує *формулу отримання доказу найкращої якості*:

«Отриманий з перших рук + детальний + внутрішньо несуперечливий + підтверджений з декількох точок зору + доводить наявність

сталих дій + новий = доказ найвищого стандарту» [5].

Прийнятність. Навіть якщо доказ є релевантним, то він мусить бути прийнятним для застосування у судовому процесі. Міжнародний кримінальний суд вимагає надання показань свідком особисто, за винятком окремих випадків (наприклад, безпека свідка, смерть або об'єктивна нездатність свідка бути присутнім в суді, розгляд доказів обставин, що не є предметом спору, чи розгляд загальної інформації, або свідок був допитаний судом раніше).

Питання прийнятності порушується при поданні доказу до Міжнародного кримінального суду. При прийнятті рішення про прийнятність доказу Міжнародний кримінальний суд також враховує «їхню доказову силу та будь-яку шкоду, що може бути нанесена здійсненню справедливого судочинства або справедливій оцінці показань свідка» [1, с. 13-14].

Автентичність. Перед тим, як визнати доказ вагомим, Міжнародний кримінальний суд вивчає джерело (походження) доказу. Для визнання доказу вагомим його походження має бути зрозумілим для суду. Наприклад, якщо документ був наданий до суду, але його автентичність не була підтверджена показаннями свідка або іншим чином (наприклад, відсутня офіційна печатка, підпис), то його прийнятність буде поставлена судом під сумнів, і такий доказ може бути визнаний неприйнятним [1, с. 13-14].

Підсумовуючи викладене слід наголосити, що зазначене зайвий раз підтверджує відмінності у моделях національного та міжнародного судочинства та вказує на актуальність дослідження практики Міжнародного кримінального суду задля перспективи притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності винних у воєнних злочинах на території України.

Список бібліографічних посилань: 1. Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення РФ (станом на 29.10.2022). Офіційний інтернет портал Офісу Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/>. 2. Основні стандарти розслідування для співробітників служб оперативного реагування при розслідуванні міжнародних злочинів. Global Rights Compliance LLP. URL: <http://www.globalrightscpliance.co.uk>. 3. The Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui, Decision on the Prosecutor's Bar Table Motions, ICC-01/04-01/07 (17 December 2010) para. 13. 4. D. Pigaroff in O. Triffterer (Ed.), Commentary on the Rome Statute –Observers' Notes, Article by Article. Nomos Verlag, 2nd Edn, 2008. pp. 1322-1323. 5. C. Giffard, The Torture Reporting Handbook. Essex: The University of Essex Human Rights Centre, 2000. URL: <http://www.essex.ac.uk/torturehandbook/>.